

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

* BEZINNING

---

door *Paul van Geest*

De auteur is hoogleraar Patristiek en Augustijnse studies aan de Universiteit van Tilburg en aan de Vrije Universiteit.

De verwoesting van Rome in 410 vormde voor Augustinus de aanleiding om in *De civitate Dei* ('De Stad Gods') het christendom als de ware godsdienst te verdedigen. Het werd de christenen aangewreven dat deze ondergang aan hun toenemende invloed te wijten was geweest. De verering van 'hun' Christus, een maatschappelijke mislukking, móest volgens geletterde heidenen wel tot verval leiden. Augustinus bestrijdt deze gedachte door de hoogmoed als oorzaak van de teloorgang van de beschaving te omschrijven. Hoogmoed noemt hij een gebrek; een fout die ontstaat als mensen zichzelf niet langer als deel van een geheel – de kosmos, de maatschappij – duiden maar zich uitsluitend tot middelpunt van het leven maken. Daardoor verwijderen zij zich van de enige bron van het leven, waaruit mensen 'gerechtigheid, dat wil zeggen het goede leven, kunnen drinken'. In *De civitate Dei* ziet hij het zoeken van glorie voortkomen uit hoogmoed. Zijns inziens motiveert deze zoektocht het gedrag van politici. Deze zoektocht duidt op zelfbedrog en dunkt hem gemotiveerd door de behoefte de eigen dood niet onder ogen te hoeven zien.

Zo blijkt politieke kritiek bij Augustinus niet te scheiden van de morele kritiek op de Romeinse leidende klasse. Goede politici geven de angst voor de dood en de eigen kwetsbaarheid een plaats en luisteren naar de innerlijke, morele stem die tot zelfkritiek leidt. Zelfkritiek ontwricht morele zelfvoldoening die op glorie gerichte retoriek nu juist bewerkstelligt. Zelfkritiek komt ook de oordelen ten goede die volksvertegenwoordigers te vormen hebben over gebeurtenissen, zaken en mensen.

De klassieke filosofen door wie de jonge Augustinus zich had laten inspireren, hadden hem voorgehouden dat men elkaar moet dwingen politiek te bedrijven vanuit *otium*: de ledigheid ten behoeve van bezinning. Evenwichtig zijn de politici die in *otium* zowel de edele motieven als de wil-tot-macht of zelfbedrog in hun eigen drijfveren onderkennen, alvorens in *ne-gotium*, de niet-rust, de activiteit, beslissingen te nemen.

Het is onmiskenbaar dat het christendom in de pluriforme Lage Landen niet meer de collectieve mentaliteit vormt. Maar de raad van Augustinus aan het politiek establishment om vanuit een bezonnen inzicht in de eigen betrekkelijkheid kritisch te zijn op de eigen drijfveren en handelingen, is tijdloos. En tijdloos is ook zijn uitnodiging tot zelfreflectie en tot een goed beraad met anderen alvorens verantwoordelijkheid te nemen in het publieke leven.